

պիսեացն մի համբերէք, թէ զիշերն թէ ցարեկն, երակ առ չուռավ»։ Յէջ 74 մասնաւոր պարբերութեամբ մը կը խօսի մարդուս իր առողջութիւնը չի կրանցրնելու միջացներուն վրայ. «Եշանան ասէ թէ պահին զառողջութիւն այն է, որ զմռութեան շարժմունքն, և զմագելին չափաւոր պիտի այնել»։ Յամագով և նաւով ճանապարհորդաց համար առողջապահական օգտակար պատուերներ կու տայ (Ծ 73-75)։ — Յաջորդ յօպաւածով կը սորվեցընէ թէ նորածին մանկանց կերակութիւն պիտի ըլլալ։ Յեայ երակ ընսելու վրայ և հիւանդութեանց մի քանի նշաններու վրայ կը խօսի։ Յէջ 99 հիւանդին մահուան նշաններու վրայ կը խօսի։ ըստ այս բժշկարանի մահուան նշաններ են, «Թէ (հիւանդին) քիթին բարակնա, աչուին խորունկ անկանի, և բերանն ծոփ կամ բաց մնա... Եւ թէ մասնիքամն զգունին կապուանա, և երակն զես մաշմի լինի. և թէ ձեռքն և ոտքն սեւ լինի, բայց ուժն ուժով լինի, բարու նշան է»։ Եւ թէ հիւանդնին ի ապր հիւանդութիւնն աշուփաց մնայ, մասն նշան է։ Եւ հիւանդին լիզուն զես սիսես սեւ իրքմն ելանէ, մէկ այլ օրն մենին»։ և այն Յէջ 406-409 կը խօսի տարւոյն չորս եղանակաց մէջ մարդուս պատահած հիւանդութեան մասին։

Հոս կը վերջացըները մեր համաստաւգրութիւնը. վասն զի մինչեւ այս պարբերութիւններն կը հասնի Մանուկ բժշկի ընդօրինակութիւնը։ Բէջարանիս փառութիւնն այնքան արհամարդէին չէ, մի քանի սիսալ զրութիւններէ զատ, մեծաւ մասամի ճշգութիւն կ'երեսի մարդակալական և առողջապահան բացարան ուղարկուած է առաջնորդ առաջնորդ չէր ուղած ընկանիլ զիբուկիլ «իւր մաման»։ Վախին կ'ըսնի, և երկրորդ շահասիրական բեմախօսութեամբ զիթիք էր թէ վթբիկէր և թէ զինքը ընկանուները։ Անզին Հուանապիտի մէջ այր Վթբիկէր իրը պազակից կը նկատուի, զետահասակ մագունին ամէն զարգարած գուրանք կը ցացընէ պատականի ծերունայն, մողովորդը չզարդիր կ'եցըներ զակիէ և փափակիէ տեսնել անոր երեսը։ Ամէն պազար մէջ առանձնական անձեր կ'ուցնի որ Եւրոպայի մէջ հաշտարար Ասեան մը կազմուի և Պոերներուն զատը տեսնուի, յայտնի է ընդգում Անզինը. և սական ամենին աւելի այն որ պէսը կը այդ առեանը ուզեր, բնաւ չուզեր

→ ♪ Ժամանակակից

Կերպարանք մը : ♫ →

Ն Ա Խ Ա Գ Ա Հ Կ Ք Բ Ի Տ Կ Ե Բ

Բ Ո Լ Ո Ր Եւրոպայի լուրջ և մեծանուն լուսաբները զարգած են ներկայիս մի տամամելու Տրանսվալի Նախագահին Քրիստովի ամէն մէկ քայլը յԵւրոպա ճանապարհորդութիւնն մէջ, մանրամասն կը Կուպարագին եղած ընկանելութիւնները, կը վիճեն որ արքեօթ վարչատեսան մը կամ պաշտոնէր մի պար խօսը կամ այն կերպը պաշտօնական էր թէ կ'էս պաշտօնական կամ ոչ պաշտօնական։ Բայսանպակ Գաղպիսյի ժողովարկը տասը օրուան մը շափ չէր զիսեր թէ թնչ միջոցներ տաեցէ պատուելու այդ նախագահը և կ'եցըներ կոչելու Պօերներուն որոնք անօգնական կը մենին զաշտերու վրայ։ Ահաւոր տաելութիւններ գրուեցան Գիրմանոյ կայսեր և իր կայսրութեան ատենագրին գեմ, որոնցմէ առաջնորդ չէր ուղած ընկանիլ զիբուկիլ «իւր մաման»։ Վախին կ'ըսնի, և երկրորդ շահասիրական բեմախօսութեամբ զիթիք էր թէ վթբիկէր և թէ զինքը ընկանուները։ Անզին Հուանապիտի մէջ այր Վթբիկէր իրը պազակից կը նկատուի, զետահասակ մագունին ամէն զարգարած գուրանք կը ցացընէ պատականի ծերունայն, մողովորդը չզարդիր կ'եցըներ զակիէ և փափակիէ տեսնել անոր երեսը։ Ամէն պազար մէջ առանձնական անձեր կ'ուցնի որ Եւրոպայի մէջ հաշտարար Ասեան մը կազմուի և Պոերներուն զատը տեսնուի, յայտնի է ընդգում Անզինը. և սական ամենին աւելի այն որ պէսը կը այդ առեանը ուզեր, բնաւ չուզեր

Հ Յ Ա Խ Ա Գ Ա Հ Կ Ե Բ

Ճարայարելի

→ ♪ ☺ ♫ ☺ ♪ →

Ճարայարելի

ընել, և Եւրոպայի ամեն ողեաւթիւնները կը վախին առաջնութիւնն սննենալ պատճի առաջնութիւն առջարկի մէջ ։ Կարիք ազգ մը որ անի նշանաւոր համագահ մը, զիւցազնական գօրավարներ, բաջ զինուոր և գեներ, կը թափէ տարիէ մը ի վեր իւր արինը, համայն ժաղովորդներու համարկանը կը վայէ, ամենը կ'ուզեն օգնութեան համիլ ի ոչ որ կը միջամատ ։ Ի՞նչ կերպարնը է այս Երազի համար բաներորդ զարուն սիլիլը, և ի՞նչ կրնան յուսալ մուզվարդները։

Թաղղով ուրիշներու խորհրդածել ներկայ շահագէտ քաղաքապիտաւթեան քրայ, մենք կը փափակնը ցացցնել այդ անձին, որուն համար այժմ բոլոր Եւրոպա յուզուած է, ներբին ընտանի կենաքը, զայն թարդամնաւրա քաղեալ զաղղիկան Հանդիս Հանդիս սիցի մէջ լցոն առած Ալֆրէս Սիփափ նշանաւոր զրութենէ մը։

Քիրիկէր նախագահը իր երիտասարդութեան թաւականին այնքան խանգալ և մատարական ջանեալ կրօնքի ուսումնավ պարապած է որ քիչ է մնացեն որ խելքը այլայիքը։ Այս առանքն կը մեկնի եղեր առանձինն, և ամբաներով լեռներու մէջ կը պարափ արամաներով միայն ապրելով և ազօթելով և ազօթելով Առանձիւութեան տուծոյ։

Պօլիները բոլորովին համոզուած են որ իրենց հասած բոլոր պայտա, երաշտութիւններու ները, պաճառափատութիւնները, մարահներու այլն, Ասարցաւանը, պատերազմները և այն, Ասամանութեան մէջ ուսահանուեն ի պասարէ իրենց առածմէ կը սահմանուեն ի պասարէ ի պատճի շայացանքներուն։ Հազի թէ այս աեսակ շայացանքներուն։ Այս պատճի շայացանք կը թիր մը երեւան կու զար և նախագահը կը հրատարակէր՝ թէ մասացածան և ազօթել հրատարակէր՝ թէ մասացածան։ Այս օրը կաօր մը աեղի պիտի սննենայ։ Այս օրը կաօր ապա աեղի պիտի սննենայ։ Ժամանակ կը գոց ու կին։ Ժամանակ կը մէջ առածուակը կը հատարուէն եկեղեցներու մէջ առածուակը կը հատարուէն համար սրբնը պատճի այն վախճան ապա ներսութիւնը համար՝ սրբնը պատճի պատճի անձաներուն համար եղած էին, և ինչպիելու պատճի անձաներուն հետագաւոր։ Բայրու պաշտօնասարք այս օրը հետագաւոր։ Բայրու պատճի անձաներուն պաշտօնարք կին ներկայ ՇՄալ առածուածային պաշտօնարք տօնին, և Քիրիկէր

կը նախագահէր արարողութեան Տօրքը եկեղեցւոյն մէջ։

Քիրիկէր նախագահի մութիւնութիւնը առաջ զարձած է, և ծանօթ է մեղ որ չի կը թարնար համբերել երբ տեսնայ մէկը որ չափազանց օդի կը զարծածէ։ Պաշտօնական հացիերութիւնուու մէջ միայն առաջ կը խու և բարեմազմէլու տաեն՝ կամ։ Օր մը, տեսաթեան բարաւուգարութեան պատիւանոց զրափիր մը քիչ մը զինով նախագահական սենեանը կը մտնայ։ Քանի մը միջմեր բննեալ համար նախագահին զարութեան զրասեղանին վրայ ծանրվ, չունչը ուսուվ ըմբեկիքի մը անտանելի հստ կ'արձակէ։

— Գարու եկիր հսուիէ, կ'արտաայ Քիրիկէր, գէց կը հսուի։

Ծերունի նախագահը երգւածալ թշնամի է ամէն աշխարհային հաճուբներու, մինչեւ այն ասափան որ իր թասներէն մին մեղ յայտնեց, թէ եթէ երգէր հասարակաց պարահանգուի մը մէջ երեւար, իր պասպը զինքը զանին ներս չըր առնուր ։ Եւ ամէն որ վատէ որ ապրներու իրը օսարական վարւեցաւ իր մանչ թասներէն միուն հետ լոկ սա պատճառաւ որ աս ինչըը վատնելով երիտասարդ զականը բանը մը անկարգութիւններ ըրած էր և իր վրայ խօսել առած էր։

Ամէն անզամ որ կարեւոր պատշամաւու բութիւն մը պէտք է զրիկը, Քիրիկէր նախագահը պարահանգութիւնը տան կու տայ, և երբ կասափարութեան կարգացնել կու տայ զայն, յաճախակի կ'ընդմիջէ զիտուլութիւն մ'ընկելու համար։ « այս այնը ան նշանական չէ », « այդ շատ ուսուվ է », « այդ անցքը շատ պայծառ չէ »։

Նախագահական ընարութիւններու վերջին պայքարի պահսն, միաքը զրաւ որ իր ճառակած այս ինչ կամ այն ինչ լրագիրները ճշորեն չէին հրատարակէր ։ Եւ Բուսպնապէրի բնակած միջոցին լրացազներուն պատփիր քննամիեան ենթարկել տալ իրենց տեղեկութիւնները, զորմնը նա անձանը ճշգրտել կ'ուզէր լրագիրներու զրիկէլ առաջ։ Այս լրագրիչներէն մին վիտել տաւու թէ բայրովին արտաքրց կարգի կը զանար նախագահին սա կարողութիւնը՝ որ նա իր ար-

տասանած ամէն բռու, ամէն նախագասութիւնն ձչփիւ կը յիշէր, աւելցներով որ սրամիք ծերը չէր սոզեր երբէք որ իր արտասահած բաներէն մին երկվարի ըլլայ և կամ ուրիշ բառով մը կարելի ըլլայ զայն փախել:

Ասառածաշոնչը իր անկողնոյ սնարի զիբըն է. բայց երբեմն լրագիրներ ալ կը կարպայ, կամ աւելի ես զանոնք կարպացընել կու աայ: Ասկայն ընդհանուր կերպավ, նա թիրթերու շատ զէմ է, և անօգուտ կը զանայ անոնցմէ աելիկութիւն առնուու:

Այն լրագիրները՝ սրոնի ինչ թշնամի հն, կ'ապացուցան են կ'ըսէ, որ ես լաւ բան մը չեմ ըներ, մինչդեռ անոնք որ զիս կը պաշտպանեն հակառակը կը հաստատեն, ուրեմն ի՞նչ բանի կը ծառայէ զանոնի կարգալ»:

Բայց սակայն երբ մի քանի թիրթեր իր քաղաքական ընթացքը կը քննագատեն, կը կարգայ անոնց մէջ ինչ որ անձնագիւ իրն կը վերաբերի: Ենցնալու իր ժամանակին կը կարգայ այն յօդուածները որոնք յարաբերամիններ ունին երազական մեծ ինպիւներու հետ:

Եթե ունկընպատմիւն կու տար, իր զահը լիճը բերնէ բերան կը լիցուէր, Եթէ այդ պահուն Անզիւային հեռազիր մը կամ պաշտօնագիր մը համանէր, կ'աճապարէր զայն ամբողջ կարգալու եթէ զիւրին ըլլար: Իսկ եթէ զիւրարութիւն քաշէր, ինընին կ'ըսէր թէ լաւ է անմիջապիս կառավարութեան անզ զամներէն միւսն հազորիկ զայն: Այն տաեն այցիւնեներուն զանալով պազարինաւթեամբ կը ինպիւրէր որ քաշուին, ըսելով թէ պէտք ունի մէկուն հետ խօսակցէր: Ասանձինն մնաւ լով այն անձին հետ որոյ կ'աւզէր խորհուրդ հարցնել, թուղթը անոր աշաց տակ կը զինք ու կ'ըսէր ի՞նչ է ձեր կարծիքը այն մասին: Տիրութեան անզամը բարձրածայն կը կարզար հեռապարուրը վրիսիւրին որ մերթ ընդ մերթ խօսըը կը կարէր.

— Այս, այս, լաւ է ինչ որ կարպացի: Կ'ըսէրն թէ Քրիսէր զիւրէ չի գիտեր: Այս սիստ է: Պ. Մօնղակիւ: Ռւայլ իր քավը ունի մինչնագիր նամակը որ իր ապարակ ներէն միւսն թականը կ'աւ անձանաւ է իր ընտանիքիւն անոնց զէմ որոնք կը թուղնան: Արդ, Տօբրը ընթերու մէջ կանան մը կայ որ կիները աւզապատմիւնը հայնական է

բայց զիւրիմանալի: Հան զրուած է թէ ազարակներէն միւսն թամբը փլեր է, թէ մինակ կը զանուի և թէ արդ պատճառու անձամբ պարափ զրիլ ինզրերու որ իրն գործառու ներէն կամար:

Այս նախագահին միակ նամակն է որպէս վրայ կը խօսուի, բայց ուրիշներ ալ պէտք է ըլլան:

Բազզը հաշալի կերպով օգնած է Քրիսէրի իրի իր տուր և ասի զրծողութիւններու մէջ, առանց հաշուայ մէջ զնելու այն յատուկ ընութիւն մ'ունեցալ յաշողութիւններու: որոնց մէկամն կու աայ աերութեան մը զինաւորը:

Այս կերպով զներ է նա, ասկէ տամա և հինգ տարի առաջ, «Կետազա ոփ պարակը, Բանարիփիւն քիչ հետուն, 1500 սմէրլինի (37,500 ֆ.): Այդ թուականին վերջ այն իրն շահ բերած է 130.000 սթ. (4.250.000 ֆ.), երբ զանուեցաւ որ զինաւոր Բիթիլ այդ կարւածէն կ'անցնիր: Ամէն անզամ որ ընկերութեան մը ստացուածք մը կը ծախ ծերէ, նախագահը զրամ կը պահանջէ և կը մեր Ար Ակդթթեր ընդգննիր: Այս անսակ պարազի մէջ իր պատասխանը բացայաց է:

— Ո՛չ, ձեզի պահեցէր ձեր ար Ակդթթերը և սկսու մեզ տուէր, եթէ արդելզիմեր ընզանիմ, զանոնք ոչինչ զնոյ կ'իջեցունէր: ուրով ի զիս կը մէլէր վախու չափակու: Յետոյ զինիրը կը բարձրացնէր և հս ստակու կը կորսնեմ:

Քրիսէր կ'ուզէ մինչեւ այժմ որ իր տունը հին հայանատական խհակերութիւն ըլլաւի: աչա տառվ նա կը հեռանայ հարաւ—ափիկեան սովորութիւններէ: Շատ շուտ կ'ուտէ և օրը երեր հետ: Ասաւուը թիմեն նախաւ ճաշ մը, կ'սորուան համար ճափ խորակացակ մ'ունի, և երեւուան հաւասարագին թիմեն ընթերիք մը կ'ընէ: Կէսօրին ընդհանւ բազու մինակ սեղան կը նսափ: վասն զիս սովորութիւն մը կայ որ նախ մարզիկ կ'ուտեն ու յետոյ կ'իները:

Քրիսէր ճիշգ ու ճիշգ Տօբրը ընթերու աշ զանզին կը պատականի և շատ անձան է իր ընտանիքիւն անոնց զէմ որոնք կը թուղնան: Արդ, Տօբրը ընթերու մէջ կանան մը կայ որ կիները աւզապատմիւնը պահան վարախնին

ծածկել: Այսուհետեւ, մինչեւ խոր թէ կերակուսը և առաջ սեղանի օրհնութեան և թէ վերջը գոհութեան միջաց, բարոր ճաշակիցները սպառւած են զիտարկնին կամ զիտանոցնին զիտինին պահէլ: Օր մը, Քրիստու Բրեկու բիշայի Նահանաւոր անձնաւորաբժեան մը առաջ կը ճաշէք, սրբ կինը անկլիսագաւան էք: Սեղանի կին նաեւ Քրիստու պաշիկ թուներէն երկուաբը՝ որոնիր շատ ազատ կրթութիւն մ' առած ըլլալով, այլ եւ չին առաջարկինչ ներաւ չէին հանեւիք: Օրհնութիւնը կը պարսի և Քրիստու նշաբեկ կու տայ թէ կիները զիտինին չէին զցիր: Թանեկու կոդմանէ մոռացութիւնը յեսին աստիճանի աշածոյ կ'անցնի իրեն: Երբ զոհութիւնը բնելու ժամանակը կը համարի, կը զցուշանայ ո՛ և է զիտուգութիւն ընկել իր բնատանիքի անզամներուն, բայց աստիվինուն զանանալով խասի կ'ըսէ: «Դածկեցէր զոփինից»: Խեղճ կինը ապած կը մասյ, և աւելի այն պատճառաւ սր նախագագը իր Ձօրրդներու ապահովին չպատկանիլը շատ ապէլ զիտարկ: Առաջ հանգեց երեք արիկներով կը սափակին անձնեացներով զիտանոցնին ծածկել մինչեւ սր նախագագը զոհութիւնը կը լինցնէ: Արդարիւ բարորալին կատակերպական տեսարան մ' էր անսոյն շփոթութիւնը և ծերունին թթաւ զէմբը: Գոհութենէ վերջ Քրիստու երկու պաշիկ թուները որոնիր աւելի զուարձացեր կին այս զէմբը լին, մեկ կողմ կ'ասնեն անհետանուն անհետ կ'ըսնեն:

— Ո՞ւ, մի կարձէք թէ ձեզի գէլ բար-
կացաւ. նա պարզպահու մեղ յանիմաննէ
կ'ուզէք անուզզակի կերպով։
Քրիստով կրօնական գէճերու մէջ զատե-
լու եղանակին վրայ աշաւասիկի ինչ որ կը-
պատճեն։ Օր մը, նախազահը իր զբան շե-
մին վրայ նստած էր եղի վարձակալ մը ներս
կը մսայ ու խօսակցութեան կը սկսի անոր
հետ։ Խօսոքը կրօնակին կու զայ և վարձա-
կալը կ'ըսէ թէ երթէք չէ յաջողեր ճիշդ զա-
գափար մը կազմել Եւսորդութեան վրայ.
— Վասն զի, կ'ըսէ, նամ և առաջ կայ
Հայոք որ անձ մ'է. յետոյ կայ Արդին որ
ուրիշ անձ մ'է. և վերջը կոյ Հոգին Սուրբ
ուրիշ անձ մ'է. և վերջը կոյ Հոգին և և
որ ճշգործին անձ մ'ը չէ, և ոչ Հայոք է և

ոչ Որդին : Արդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս երշ
կու Անձինք և Հազին Սուբր մէկի կը վե-
րածուին : Այս անհարեյի է :

Քիրիկեր խստոթեամբ կը կշամարէ զայն
իր գմաւարահաւանութեան համար և կ'աւել-
ցնէ սր պիտի բացատք այժմ Երբորդու-
թինը նմանութիւն մը փոխ անհրաժ սովո-
րական կենոնքն :

— Ասէք ճարտ մը, կ'ըսէ, Բնշ սնիփի:
Ճրպացն որ Հայրն է, պատրացը որ Որբնի
է, և բոցը որ Հազին Ալեքրն է, Եւ սակայն
թէսէան մէջտեղ երեք տարրեր բաներ կան,
բաց զուք կ'ընդունիի որ այս երեք տարրեր
իրերը մէկ բան կը կալմեն, այսինքն ճաշ
զը: Արդ, իթի այս սաները զորման
որ կը անհանգ ձեր աշաց առջեւ կարեին են,
ինչն կը կառկածիր Աստուածաշնչին մէջ
բառաւածին վրայ:

“Բրիկէր Պօէր մ՞է ։ Վարդպերբըրբը ։ Հին
տփալքն, և թէպէս հրաշալիք ձիբրիք ունի
բայց բնաւ չէ զարգած իր կարգութիւննե-
րը զարգացնելու կրթութեամբ կամ կարգա-
լով; Զափալանց սիրահարսած է Աստու-
ծառանչնին և իր սրբը գործերը գորոշը կը
կրին այն առաջնորդն՝ զորոց պայման ստեղ-
իքարացներին է; Իր մարզ ճաներուն և քարոզ-
ներուն է իր զամանակն Սուրբ Գրքէն անց-
ուի և տառանին:

Բըիսկէր իր լնատանիքը կը կառավարէ երակալէ ձեսբող մը՝ սր երթէր չի ծածկափր թաւիշէ ձեսնցի մը ասահ: Եթէ քան մը կայ ար կը կազայ, ի՞ւսէ իր կարծիքը անոր ու ոյ կը պատկանի յանդիմանութիւնը և այս առձգաձայն, ամէն մարգու անջն, իր վարժ հասա ճայնով: Օտարականները կը յագսին, այսց ընտանիքի անդամները վիսեն ինչպէս գետք են ինքզինընին բանել և այնուան չեն դաստիք: Ասով հանդիքը իրեններին շատ լիուած է:

Քիբիկերի ազգարակներու մէջ աշխատող
արծաւողները երթէք չեն զարդիր զինքը յար-
կել և սփրեկէ, չմանալավ բնաւ թէ նա ա-
վեն բանէ առաջ որչափ սր արդար է այն-
ամբ ալ խիստ է իրեն ծառայուներուն հետ:
Եթենց նախագահին հետ ունեցած անձուն
վիճաները աւանդական որէնքներու մամա-

նակին յարաբերութիւններուն նման են, Առնոցմէ մին որոյ իր կարծիքը կը հարցուեր իր տիրոջ վրայօք, պատասխանեց . «պահանջող է, բայց վերջին ծայր արդար է»: Քրիստուկը նախագահը և իր կինը շատ սերով են մէկմէկու հետ: Տիկին Քրիստուկը իր ամսունայն լիւանութեան ներքեւ կը զրտուի: Գերազանց տանատիկն և ըստանիքի մայր մ'է, և չի զիտեր թէ ի՞նչ կ'անցնի կը զանայ արաբքին և մասնաւորապէս քաղաքական կիանքին մէջ: Ի փոխարժեն, կարելի է նկատել զայն իրը ճշմարիտ հանրապետարան մը քչչիւթեան: Նա միշտ պատրաստ է զեղ մը մասնացցց լինել հազիւ թէ ճիւանցի մը վրայ կը խօսաի: Նա չափականց կը հետաքարուի նոր զեղերով և անհանուստին կը միացնէ իր ունեցածներուն: Եման ուրիշ պօլը կիններու որոնից գործաւոր գասակարգին չեն պատկանիր, ինքն ալ կ'ընդունի թէ իդական սեռէ անձ մը վամսուն տարեկան հասակին վերջ ալ չի կրնար կատարեալ առողջութիւն մ'ունենալ: Այսպէս Քրեզորիայի մէջ մէս մի այցելուի իր զիմեցաւին վրայ կը արանջիր և ձանձրացնող հերերը փակմով կը ճամբէր իր բնակարանները քաշուելու համար:

Գաղափար մը ունենալու համար թէ Քրիստուկը ինչ ասաին աղիւտթեան մէջ կ'ուզէ պահէլ իր կինը, յիշնք հսու հետեւալ միշտովով: Օր մը, արկին Քրիստուկի սեղանը կը զանուելին քանի մը բարեկաներ, իր ամսունը խօսակցութեան ներկայ էր: Ճիշտ թիվան ալ ձեմքնի վերջն էր, Տիկինը այցելուներուն մէկն էրու թէ իմացեր և ինչ որ անցեր է: Նախագահը խօսա կերպով խօսը էր ի՞րհիմատել.

— Ես, համա (այս, այս): Կին ի՞նչ տեղեկութիւն ունին գու:

Տիկին Քրիստուկը կը ծիծագի ու կ'ըսէ:

— Յարաբի է թէ լու համարուած է որ բան մը չլիւանամ, և ես ուրիշ ոչինչ ըրի բայց եթէ պատասխածը կրկնել:

— Ականջ մի կախեր այդ անձերու պատմաներուն, եթէ չես ուզեր որ քեզ հետ ուփելին-արաբներու պէս վարուին:

Տիկին Քրիստուկը շատ սիրուած է Պօլը մու-

զավրպէն, մասնաւորապէս իր տառապեալներուն ցուցուցած խանգալատանքին համար: Եօհաննէսպուրի մէջ ուժանակի պայմիւննէն յեայ, ուր այնքան խեղճ մարդիկներ մեռան, այնպիսի կերպով ինքզնը նուիրեց անոր որ շաբաթներով ծանր հիւանդ պառկեցաւ: Եսուութիւններէ կը սոսկայ: Զիրցաւ որոշակ առաջ Բրեգորիային առաջնին երկաւուզիկն բացանան առաջ լիւացին կայարան երթամ ներկայ ըլլալու համար կառա հումբներուն համեմելուն և մեխիսան:

— Միհնէւ այսօր ապրեցայ առանց այդ բանները տեսնալու, կ'ըսէր, հիմակ ի՞նչ օգուտ երթամ զիտեր:

Սակայն անցեալ ասպի Քրիստուկը յաջաղեցաւ ճանապարհուութիւն մ'ընել տալ անոր յատուկ երկամուզիով մինչեւ Օ-Շօա: Պօլինները սովորութիւն ունին, և այդ սովորութիւնը խօսաւ կը պահուէր նախագահին ընտանիքին մէջ, ամէն տարի Պուչզիլիքի հանքային աղբիւրները երթամ: Անանը կը համարին թէ մորթային ափաները և հիւանդութիւնները այս ջրերը գործածելով կը բժիշկուին:

Արտասոց է և կ'արմէ պատմել նախագահին խնդրագիր մը գործազրելը կամ մեր ելլը: Օր մը, անվասահանայի պաշանեայ մը որ ջուզպանութիւր երկրին մէջ պաշտօնական տեղ մը կը զրաւէր, Քրիստուկին կը ինորէ որ զինքը Եօհաննէսպուրի փոխազրէ: Նա կ'ուզէ համոզել նախագահը շնորհելու իրեն ինչ որ կը ինորը ներկայանելով թէ որչափ կարեւոր է իր մօտը ունենալ մէկը՝ որպէս վրայ կարել ըլլայ ամենայն փաստագութիւն ունենալ, թէ ինքը սրտանց տէրութեան բարիքին կապաւած է և թէ կրնայ զտակար կերպավ կատարել այդպիսի կարեւոր պաշտօն մը:

Քրիստուկը մինչեւ վերջ ականջ կը զնէ ու յեայ կ'ըսէ:

— Ես ակրութեան մարդ չեմ, ես վարձակալ մ'եմ և իմ պարակիս մէջ երբ եղները կառքի մը կը լծին, ամենէն անսասար միշտ այնքան հետու կը զնեն որ կարելի ըլլայ մորակել, մինչգետ առաջը կը զնեն զանոնը սրոց վրայ կարելի և բոլորսին վատահանալ: Այս կերպով ամենը միասն կենդանիները

միայն կ'ըստունին այն հարուստները որոց պէտք ունին, մինչդեռ բարի եղները կինան շատ լւա չփարազանուիլ: Այսպէս է նաև տէրութեան մէջ: Եթր զործ կարգէ կանանէ զորիք պաշտօնեաներու հետ է, զանոնք մտա կը բանեմ ինձիք, պէտք եղած մամանակին անոնց պատիք մը կարենալ սահմանիւր և աշխատութեան ստիպելու համար: Պալպ այիժ հաւատարիմ և բարովին համարատ անձերու, զանոնք հետուն կը զրիժմ որով հետեւ իմ շարունակ հակոզաթեանն չեն կարօւիք: Ահաւասիկ ինչու համար ձեզի թրեգիտին չմտանակ և միայն այլ հակազահը զայն զավերէն կը զարձնէ:

Եաա զիրագրովին է, և այս վերջին տարիներ տեսնուած է որ երագ կը բարկանայ, բայց և երաց կը հանգարափի: Այս բարկիւ թեան բարբառներու մամանակ – և միայն այլ է – նախազահը յանկարծ սուբի կ'ելլ բայց, կ'երթայ կու գայ, ձեռքավը սեպանին

Մերժում մ'էք : Բայց պատասխանելու
կերպը համարժէք էք մեծարանքի մը :

Հառա մը զատանութիւններ կան Քրիսէրի վէճ մը զատանու արթնութեան վրայ. բայց ամենազեղցին այն է՝ սրբ նա վերջ տուա եփաւ եպօր մէջ ժառանգութեան կարգա լուսութեան մասին ծագած վճի մը. Խրա լուսութեան մասին ծագած վճի մը. Խրա բաննչւրին իրաւունքները լուել վերջ, իր խուսափնական վճինը տուա սապէս. «Թող ուղընարական վճինը տուա սապէս. «Թող ուղընեկը բաժանումները ընէ ու հափ կրտսե թող ընարէ»: Այս զատաստանը հար բարեկ է Սուսաննի զատանու կերպին: Պարզ է. բայց զանանի էր զորքը:

Նախագահը կարգէ զուրս յաման է, և
իմարտանութեան մը մէջ, ըլլայ նա մանր
պարագաներու կամ էական էտերու վրայ,
իմենցին յամառութեամբ կը պաշտպանէ իր
արծիքը: Գյուղարին է անոր զիտուն մէջ նոր
առաջափառ մը մտցնել. բայց այս դեռ ոչնչէ
բազմասութեամբ այն ամէն բանի որ պէտք
ընել նախապաշարում մը անոր ըրեղէն
ոչիւն և տեղը զնելու գաղտնիքը մը որպէս
գիտարքէ:

Որքան զիւրութեամբ որ զատկուն զէ
խօսի նոյնքան զիւրութեամբ ալ հողանաերեւն
կը խօսի, բայց մէկէ աւելի քերականական
սիամներ ընկերով և ստէպ սեռը շփոթելով:
Անզիւերէն կը հասկնայ, բայց միայն այն,
չոնզիւերէն կը հասկնայ, բայց միաւոր ի-
չափ որ կրնայ զըստաձիքի մը պիսաւոր ի-
մասուր ըմբռնել, առանց բան մը հասկնա-
ւու նշանակութեան զանազանութիւններէն :
Եսա հասարաւրական է հետեւիլ իր գերքին

իսակերուն, երբ ականջ կ'ընէ ինչ որ ան-
զլիքու այցելու մը կ'ընէ իր թարգմանին։
Մէն մի տացուածքին զրդ նախագահը կը
հասկնայ, աշքերը յատուկ փայլով մը կը
բանինս, անիներին է որ կտարակապէտ բա-
րձրաներ է, քայլ կը պատասխանէ այն աշ-
տեն երբ թարգմանը զայն կապերէն կը
զարձնէ.

Շատ զիրագլուխ է, և այս վերջին տաշըներս տեսնուած է որ երադ կը բարկանայ, բայց ի երադ կը հանգարտի. Այս բարկութեան բարբառամեներու ժամանակ - և միայն այլ է - յանհապահը յանկարծ սորբի կ'եղալ այս, կ'երթայ կու զայ, ձեռքովը սենանին զարնէ աւելի հեղինակութիւն տայս համար իր խօսքին. Բայց այս չուու կ'անցնի, և ան վերապին կ'անու իր սահկատոսու և ամերակաց վարձակալիք վերը. Կարծես թէ ան մը զինըր չի կ'ընար լուցեր:

Բրիկորիսայի մէջ Յթիկէր շատ քիչ անգամ
գուրս կ'ելլար, և օդ չնչելու համար միայն
իր զրան շեմին վրայ կ'երեւար: Թշնամի է
այս բանական բարսը կրթութիւններու և իմէկ
կապմատաճքը զօրաւոր շըլլար, շատանց զոհ
գուցած էր իր նսառուական կեանքին: Շատ
քիչ անգամ այցելութիւն կ'ընկը, այն ալ
իրթալ տեսնալու համար տերութեան ան-
դամնելին մին, կամ հիւանդ մը և կամ
լշացեալ մը:

Ծարունակ վիճականութեաններ տեսիլ կ'ու-
նենային - և նոյն տես բատական թժու -
գործապես Ժապարիս ի Քրիսէլիք մէջ Եւ
ուր մը Փառակեր այլ եւս չկրնալով համբե-
ալ նախացահին կ'ուսէ.

«Զեր ալբումինը կառավարելու կերպը
նաև կը յեշեցնէ այս եղանակը՝ սրով յառաջ
քարտի կազմ մը ուր սահնձը միւն և
նորակը միւսին տալու աեղ, մէկ հագի մ'կ
ր երկուքն ալ կը բանէ և որ իր ամերոջ
աշամանակը կ'անցնէ իր ընկերոջ հետ վի-
աբանիկու, երբ անդին ձիու կամ կովի զցոյը
երթայ ինչպէս որ կրնայ յառաջ կամ ի
ախ Տրանսվալի մէջ հայանացացիք միենայն
ամանակ թէ սահնձը կը բանեն ի թէ մորակը
կը վիճարանեն Ուկիլենալըրնեւս հետ
ասն զի կառավարութեան զործերը վէլ կը ն-

թանան. բան մը պիտի չկրնանք ընել եթէ պատախանառութիւնները չքանչելը»:

Ըստ որ նախագահը հաւասարավէս կը հասկնայ թէ զապարեն և թէ հուանաերէն: Բայց զապարենը նախամեծար կը համարէ: Օր մը, պաշտօնադիբ մընգունած էր Լորտ Տէրպեէն: Տօրմօր Քայլըս, այժմ հուանական խորհրդարանին մէջ կելքունին զըլիսաւը, զայն հուանաերէն լիզուով կը կարգայ իրէն: Հազիւ թէ ընթերցումը կ'աւարտէ, Քրիստէր տասը մայր մայրինանէն կը յայտնէ իր խնդրոյ սիթին վայ ունեցած կարծիքը: Քայլըս զարմացմանը անոր կը նայի: Վերջապէս երբ նախալազէր կը բնինէ, տօրմօրը ներկայ եղողներէն միուն կը հարցնէ:

Բայց բնչ ըստ: Հասկցայ քիչ մը հուանամերէն, կտոր մը զանդիքին, կտոր մը զանդիքին, կտոր մը զանդիքին և կոյս մը սորիշ բաներ՝ որոց մէջն չկրցայ ելլալ. բայց ընաւ զագափար չկրցայ կադմելիթէ բնչ կը նշանակէ:

— Ինչ որ չէր հասկցեր, ըստ միաը, քափերէն էր, և մնացեալը զապարէն»:

Յեսոյ նախագահին զանալով.

«Եթէ կարեի է հազարերէն խօսինք»:

Եթէ Քրիստէր սափառեցա նորէն սկսիլ: Եթէ հարցուի թէ բնչ կը մտածէ Զէմզըր-լնի վրայ, Քրիստէր կը պատախանէ:

— Կեղծ է և կարեի չէ անոր վրայ վասահիլ: Թշնամի մէ որ բացէ ի բաց չի յայտներ ինքզինը, այլ բարեկամութիւն կը կեցէ իր հարուածները աւելի լաւ տալու համար. կատուի նման խարգախ է:

Քրիստէր երկար ժամանակ սրանչացած է Սիսիլ Ռօսափ վրայ և իր անոր հետ ունեցած ասամին ահասկութիւնները բազրովին սիրով կին: Բայց այժմ կարծիքը փսխած է և նոյասաւոր կերպով չի նայիր անոր վրայ: Այցելութեամ մը ժամանակ մէկը Մազապը-լնիտի և Մաշոնուենափ անզիւհական կուներուն վրայ կը խօսի:

— Նախագահը կը կնքէ իր խօսակցութիւնը սա բաներով:

— Ահա թօսու, ինքն է որ ամէն բան ըրաւ, մինչեւ որ այն հան մնայ հուզիները խաղաղութեամբ պիտի չապըին. թող կարուիք անկէ թօսու, թող կարուիք:

Քրիստէրի բարեկամները հետեւեալը կը պատմին: Սիր Հ. Լոչ, կը սեն, հարաւային Աւարակայի մէջ շատ զահ էր իր զիրքին և մովազգեան համ ունեցած լու յարգերութիւններին: Իր Քրիզօրփայ կեցած միջոցին սակա կը մեսնուեր նախազահին հետ: Օր մը կը մտածէ բարեկամնական ցոյց մը սասաւուլ անկէ: Քրիստէր ցաւ յայտնած էր Սիր Հերբել Ռօսպիուլնի մեկնելու վրայի:

— Բայց, կըսէ, Սիր Հ. Լոչ, Բոսինսոնի չափ ևս այ ձեր բարեկամնին եմ, ևս իրու աւելի հսկ եկած եմ և վսահաց եմ որ շատ լու պիտի կարենամ անոր տեղը բանել ձեր մօտը:

Քրիստէր չի պատախաններ: Սիր Հ. Լոչ կը հարցու թէ ինչու իրմէ նախամեծար կը համարէ Սիր Հերբել Ռօսպիուլնի: Կամազահը ձեւըով հարուած մը կու տայ սիրանին:

— Վասնզի, կըսէ, Հերբել Ռօսպիուլնի խօսիք աւեր մ'էր:

Քրիստէր ներկայ պատերազմին ամէն ճամանակ, սիկզբէն մինչեւ հիմայ չի զարիք ըսկել որ ինքը հապատի մէկ Ասուածոյ կաշմաց, թող անոր կամին ըլլայ:

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

(Ժար. տես յէջ 489-1900)

Մ Ա Ս Ն Բ

Գ. Հ. Ա Խ Ե Լ:

Գլխաւոր ծեւք բացատրութեամ:

1. Արուեստը — մանաւանդ վրաւորը — քանի մը բացատրութեան հեւեր սմի որ իրենց ափկերական սենութեան համար մանաւոր յիշտակութեան արժանի են, ինչպիս են շարագասութիւնը, թիւը (rhythme), կրկնութիւնը, հակարութիւնը, աստիճանաւորութիւնը: